محمد رسول باوري ۲۰۱۷/۰۲/۰۱

غازي محمد جان خان وردگ

او د هغه په نوم ياده سوې يوه سکه

د روان کال د تلې (ميزان) مياشتي په ۲۸ –۲۹ ورځو کي په کابل او ميدانښار کي (وردگ د تاريخ په بهير کي) علمي سيمينار جوړ شوی و چي د هېواد يو شمېر درنو پوهانو، ليکوالو او څېړونکو خپلي مقالي پکي ولوستي. د دې له پاره چي د دې سيمينار د ليکنو فيض عام شي، دلته د محمد رسول باوري ليکنه له تاسو سره شريکوو چي سر ليک يې دی:«غازي محمد جان خان وردگ او د هغه په نوم ياده سوې يوه سکه»

کــوم دا ليونتوب چي غوغا را باندي راسي
سکه وهم پر زرو چي خاوند يې راپيدا سي

دا بيت د هغي سکي پر مخ حک شوی دی چي د محمد جان خان وردگ په نوم ياده سوېده. پخوا تر دې چي د دې سکي په اړه څه ووايم اړينه ګڼم چي د سکه پوهني او د مسکوکاتو پر يو شمير ځانګړنو په لنډه توګه تم شم.

سکه پوهنه، د لرغونو زمانو د بيا پيژندلو خورا داړمنه پوهه ده. دا پوهنه د لرغونو او تاريخي ټولنو د پيژندلو په اړه هر اړخيز مالومات د څيړونکو او پوهانو په واک کي ورکوي . دا مالومات د اقتصادي وړتيا بيا تر ټولنيزي اړتيا د عقيدتي ارزښته بيا تر کلتوري درښته، ټولي خواوی رانغاړي .د همدې امله د سکې پوهني علم د يوه خپلواک دسپلين په توګه د نورو علومو تر منځ ځانګړی موقف او دريځ تر لاسه کړيدی.
په پخوانيو تاريخي ټولنو کي د بنسټيز بدلون نښي هغه مهال په بشپړه توګه داړمني ګڼل کيږي چي د هغو ټولنو په مسکوکاتو کي د هغه بدلون انعکاس راغلی وي. په مسکوکاتو کي حک سوي انځورونه، ليکل سوي متنونه، د مسکوکاتو وزن، د مسکوکاتو فلزی نوعيت او په مسکوکاتو کي نوري پرتی نښي، زموږ سره دا مرسته کولای سي چي په داړ د هغی ټولني رښتينی انځور لاس ته راوړو.
د شکه پرته وېلای شو چي د سوداګری کچه، د اقتصادي پياوړتيا نښي، په ټولنه کي د عامو وګړو د ژوندانه څرنګوالی، د عامه ګټو له پاره د تاسيساتو اندازه او نور د خپل پير د مسکوکاتو څخه په خورا اسانه توګه را پيدا کولای شو.په دې ډول د هري دوري د مسکوکاتو نوعيت او کميت د هغي دوری د اقتصادي حالاتو بشپړ بيان کوي، چي د مسکوکاتو د دې اړخ بيان ، د دې ليکني موخه نه ده، نو ځکه په همدې يوه پاړګراف بسنه کوو.
اوس به د مسکوکاتو پر سمبولونو او ليکنو لنډ تم سم . په مسکوکاتو کي د سمبولونو دود د پخوانيو زمانو راهيسي پيل شوي دی . په مسکوکاتو کي د سمبولونو حک کول او يا د نښو کيندل په بيلا بيلو ټولنو کي بيلا بيل تعبيرونه لري، دلته د کوشاني دورې يوه سمبول ته پام اړو :
د کنشکا او له هغه وروسته کوشاني پاچاهانو په زمانو کي د سکو پر مخ د نيزې نښه يوه ځانګړې علامه ده، چي د يو عام دود او دستور په حيث د کوشاني واکمنانو له لوري عملي شوې دی . هر کوشاني پاچا په خپل نوبت د خپلي سکي پر مخ د نيزې حك كول د يوې خاصي علامي په حيث دود کړېده.۲
د کوشاني سکو پر مخ د نيزې انځورول او حك كېدل سربيره پر دې، چي په رومي مسکوکاتو کي د نيزې انځور مقدس بلل کيده او د قدرت او عظمت بهترين او عاليترين سمبول ګڼل کېده او همدا د ساکانو په سکو کي نيزه د جنګ يوازنی وسيله بلل شوي ده، ولي د کنشکا او د هغه څخه وروسته کوشاني پاچاهانو ته، نيزې بل مفهوم او افاده درلودل . په دې انځور او سمبول کي د هغه مهال وګړو له پاره په مسکوکاتو کي د نيزې انځور د کنشکا مافوق بشري قدرت او روحاني قوت تغبنتي وو. په دې اړوند ابوريحان البيروني ليکي .

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په خير و لولئ

"کله چي کنك پاچا ته د قنوج د واکمن تحفه راورسیده او ورته وړاندي شوه، کنك پاچا د تحفي په لیدلو په غضب شو. د دې قهر علت دا و چي د تحفي په سر باندي د لاس د علامي پر ځای د پښي علامه موجوده وه. په همدې اساس يې د قنوج د واکمن د مینځه وړلو له پاره لښکر ترتیب کړ. د قنوج په نږدو کي د قنوج د واکمن یوه چالاکه وزیر د کنك افراد او جنګي لښکري داسي دښتي ته وهڅول چي د تندي له امله د جنګ پرېښودلو ته اړ شول. په همدې وخت کي کنك پاچا خپله نیزه په ځمکه ووهله او له هماغه ځایه څخه اوبه راوبهېدې (۴: ۸۵) .

یو بل عمده عنصر، چي د کوشاني دورې او خاصتاً د کنشکا څخه وروسته د سکو پر مخ لیدل کيږي هغه د اور لمبې دي چي د پاچایانو له اوږو څخه راپورته کيږي. د دې علامي څخه ځیرونکو دوې بنسټیزي نتیجي تر لاسه کړیدي: لومړی دا چي د اور لمبې د اور نمانځنی (آتش پرستي) مذهبي عقیدې سره تړاو لري او دوهم تړاو دا چي د کوشاني مسکوکاتو پر مخ د اور لمبې د یوې فکلوریکي کیسي سره اړه لري چي وايي :"کنشکا د کاپیسا په شاوخوا د یوه غره په لمنه کي د یوې ستوپې یا بودایي معبد د ودانولو تکل وکړ. نوموړی معبد شپږ ځله جوړ شو، ولي تر هر ځل جوړېدو وروسته به د (ناګاراجا) (خبیثه ارواح) له خوا ویجاړ شو. پس له شپږم ځله جوړېدو څخه کنشکا د ناګاراجا پر ضد جګړه پیل کړه او د جګړې په جریان کي به يې په خپل روحاني قوت د خپلو اوږو څخه د اور لمبې پورته کولي چي په همدې ترتیب يې ناګارجا له هغه ځایه څخه وشاړه او کنشکا خپله ستوپه جوړه کړه او وبي ساتله" (۱: ۴۳) د مسکوکاتو پر مخ لیکني هم د سکو د مهال سیاسي حالات را څرګندوي، بیا هم د کنشکا مسکوکاتو ته ورځو. د کنشکا د یوې دایروي طلایي سکي توضیح:

وزن: ۱،۲۲ ګرینه (یو ګرین د پنځه ویشت پر سل قیراط سره برابريږي)، اندازه : ۰،۸ انچه

د سکي پر مخ او شاه په کوشاني کالیو کي چي لوړ څوکي خولي يې په سر ده، چپنه يې په اوږو او مخ ته یو کوچنی د قرباني میز لیدل کيږي . په کیڼ لاس کي يې یوه اوږده نیزه ښکاري او په خروشتي رسم الخط لیکل شویدي چي: " د پاچاهانو پاچا کوشاني کنشکا" د سکي په بل مخ د لمر رب النوع "میرو" تصویر لیدل کيږي. (۲ : ۳۳۵)

د پاچاهانو پاچا کوشاني کنشکا د لیکني څخه د شک پرته د هغه مهال ستر توب او عظمت څرګندیږي .

د دې یادونو موخه دا ده چي مسکوکات د خپل اړوند مهال د تولنو د پیژندلو او د تاریخي پیښو د بیانولو او پوهیدلو له پاره خورا مهم اخځونه او منابع ګڼل شوي دي. د افغانستان په معاصر تاریخ کي هم د مسکوکاتو رول او ونده خورا مهمه او ارزښتمنه ده (3).

د دې وینا د ثبوت یوه بیلګه هم غازي محمد جان خان وردګ ته منسوبه سوې سکه ده چي په زیات شمیر تاریخي متونو کي د هغې یادونه شوې ده . مرحوم استاد احمد علی کهزاد د دې سکي په اړه لیکي :

(در فرصتیکه امیر محمد یعقوب خان بدست انګلیسها بندی شد و قوای خارجی به کابل رسیده بود، یکی از زعمای ملی محمد جان خان وردګ که نام با شهامتش در مسلۀ اخراج دشمنان ویرد زبان خورد و بزرګ بوده است، در این ګیر ودار از پیدا شدن پاچا افغانستان چنین سکه زد .

میکنم دیوانه ګی تا بر سرم غوغا شود
سکه بر زر میزنم تا صاحبش پیدا شود

لومړی د سکي په اړه : په زیاتو تاریخي متونو کي د دې سکه یادونه شوې ده، یو شمیر لیکوالو د سکي ضارب څرګند کړی او یو شمیر نور بیا د سکي ضارب نوم ته پام نه دی اړولی، خو د سکي دا یو بیت دومره نامتو سوی او

ویل سوېدی چي اوس د اولس او په ځانګړي توګه د مورخینو تر منځ د خپلواکی د شعار او د ملی بغاوت د سمبول په بڼه کارول کيږي.

د دې یوه بیته مورخین زیات مالومات تر لاسه کولای سي. لومړی د دې بیت وضاحت دا دی چي هغه مهال په هیواد کي د تولو له پاره یو تن منل شوی واکمن نه و، نو ځکه دا سکه د یوه ملي اتل له لوري ضرب شوه او د خپل مهال د سیاسي حالاتو انځور يې پکښي څرګند کړ . دوهم وضاحت دا دی چي دا سکه به تر هغه کارول کيږي چي د هیواد رښتینی واکمن را وړاندي کيږي . په دې ترتیب د دواړو اخیستنو یوه پایله تر لاسه کيږي او هغه دا چي، د انګریزانو سره د جګړې پر مهال افغان ولس یو تن داسي لاربنود نه درلود چي د هغه ملي پاڅون لاربښوونه وکړي. هر افغان زلمي او هر قومي مشر او د هري مدرسي مولوی، په خپلو سیمو کي د دې پاڅون ملاتړ وکړ او ځوانان يې د مورچل تر بریده بدرګه کړل. په دې ډله ملي مشرانو کي یو هم غازي محمد جان خان وردګ و، چي د خپلي

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

سیمي ښخه بیا د هیواد تر مرکزه یي د خپلواکی مورچلونه تاوده وساتل او د انګریزي یرغلګرو ځواکونو له پاره یي هر ګام ګورستان کړ.

پایله :

د یاد شوي تعبیر تر ښنګ په دې بیت کي د افغاني دود یوه خورا ستره اخلاقي پانګه نغښتي ده او هغه دا چي: محمد جان خان وردګ د افغاني دود سره برابر د پاڅون مشري کوله، او د سکي د چلولو اړتیا یي محسوسه کړه،   د دې له پاره چي په ولسونو کي د منفي تربګنیو او ناوړه سیالیو مخه یي نیولي وي، نو یي سکه په خپل نوم ضرب نه کړه بلکي دا حق یي هم خپل ولس او خلکو ته پرېښودی چي د دې هیواد مشري چا ته سپاري؟ دا ډول سلوک زموږ په ولسونو کي د زیات درنښت وړ دی . میرویس نیکه هم هیڅکله د پاچا او یا امیر لقب ونه مانه، او پوره اته کاله یي د یوه مشر په نوم د هیواد ملي چاري سمبال کړې.
ستاسو د پاملرني مننه

اخځونه :

۱- راولند، بنجامن. هنر هاي قدیم افغانستان. مترجم: احمد علي کهزاد، (کابل: فرانکلن) ۱۳۴۶.
۲- کهزاد، احمد علی . مسکوکات ماقبل التاریخ افغانستان، سالنامه کابل، ۱۳۱۶.
۳-کهزاد، احمد علی . مسکوکات دورهٔ اسلامي افغانستان . نشرات انجمن تاریخ .

پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولــئ